

Тео ВУБЕЛЬС
Theo WUBBELS

Сергій КУРБАТОВ
Sergiy KURBATOV

УДК: 378

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ЦІЙ ГАЛУЗІ

Тео Вубельс (Нідерланди): *«Наша робота – це постійний пошук нових викликів та відповідей на них...»*

Інтерв'ю Сергія Курбатова¹ з президентом Європейської асоціації дослідників освіти (EERA)², професором Університету Утрехту Тео Вубельсом³ (Нідерланди), проведене під час його участі в Першій літній англomовній школі «Освітні дослідження: комунікація, написання грантів, методологія і публікації», яка проводилася 17-20 серпня 2016 року Українською асоціацією дослідників освіти (UERA)⁴ спільно з факультетом педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка за фінансової підтримки Посольства США в Україні. Професор Тео Вубельс був одним з п'ятнадцяти українських та зарубіжних експертів, які проводили тренінги в рамках цієї школи для відібраних на конкурсній основі 38 українських учасників, 8 з яких представляли переміщені університети.

¹ Дякую за допомогу в підготовці та проведенні інтерв'ю професору Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, віце-президенту UERA Оксані Заболотній та професору Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, президенту UERA Світлані Щудло

² European Educational Research Association – <http://www.eera-ecer.de/>

³ Prof. Dr. Theo Wubbels – <https://www.uu.nl/staff/TWubbels>

⁴ Українська асоціація дослідників вищої освіти UERA – <http://www.uera.org.ua/>

У своєму ексклюзивному інтерв'ю нашому журналу президент Європейської асоціації дослідників освіти (EERA), професор Університету Утрехту (Нідерланди) Тео Вубельс розповідає про процес свого професійного становлення як фахівця в галузі освітніх досліджень. Він детально аналізує процес створення та розвитку сучасної системи внутрішньої оцінки якості вищої освіти Університету Утрехту, яка дозволила цьому університету стати одним з флагманів європейського та глобального освітнього простору. Зокрема, професор Вубельс наголошує, що система оцінки якості вищої освіти не повинна зводитися лише до пошуку формалізованих механізмів освітніх вимірювань, а повинна включати в себе можливості для професійного розвитку та активного діалогу між викладачами та студентами. Тео Вубельс розкриває основні напрямки діяльності Європейської асоціації дослідників освіти (EERA) та можливості, які відкриває для дослідників членство в цій асоціації, а також ділиться враженнями від співпраці з українськими колегами.

Ключові слова: освітні дослідження, внутрішня система оцінки якості університетської освіти, освітні програми, професійний розвиток, університетські рейтинги, міжнародна співпраця.

Вельмишановний професоре Вубельс, щиро дякую за готовність дати це інтерв'ю! Моє перше питання буде пов'язане з Вашим професійним становленням – на початку академічної кар'єри Ви займалися проблемами середньої освіти, але потім зосередилися виключно на дослідженнях в галузі вищої освіти. Чому це відбулося?

Якщо поглянути на мою академічну кар'єру, то я почав її з загальних досліджень в галузі освіти, потім я дійсно зосередився на проблемах молодих вчителів в контексті середньої освіти, а вже згодом зайнявся проблематикою вищої освіти. Можливо, Ви очікуєте, що я сформулюю якісь складні причини цих змін моєї дослідницької траєкторії, але насправді все було досить просто, адже пов'язане з підрозділом університету, в якому я працював. Так, я розпочав власну професійну кар'єру з факультету природничої освіти, де ми займалися принципами викладання природничих дисциплін. Згодом я перейшов на факультет підготовки вчителів, адже зацікавився питанням, як найкраще підготувати починаючих вчителів до практичної діяльності. Мені здавалося, що дослідження проблем, які виникають у починаючих вчителів середньої школи допоможе вдосконаленню системи підготовки вчителів.

Чому я все ж таки перейшов до проблем шкільної освіти? Знаєте, коли займаєшся проблемами викладання наукових дисциплін та працюєш зі студентами, ти маєш відносно вузьку аудиторію працюючи ж з майбутніми вчителями, кожен з яких потім буде мати власних учнів та транслювати відповідний досвід, ти значно розширюєш кількість осіб, на яких позитивно впливають твої дослідження. Думаю, саме це стало для мене головним аргументом змінити напрям професійної діяльності.

Згодом я став деканом факультету освіти й очолив наш університетський Центр викладання та навчання. Звичайно, подібна позиція передбачає, що ти зосереджений на дослідженнях в галузі вищої освіти. Цього разу я змінив напрям професійної діяльності тому, що наш ректор сказав мені: «Я впевнений, що Ваш досвід роботи з вчителями середньої школи може бути використаним для вдосконалення роботи з професурою нашого університету!» Я відповів: «ОК!» та зайняв нову посаду. Й це стало новим чудовим викликом для моєї подальшої роботи, тому що наша робота – це постійний пошук нових викликів та відповідей на них.

Практично все Ваше професійне життя пов'язане з Університетом Утрехту¹. Як Ви оцінюєте внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, яку створено в цьому університеті та які її основні характеристики?

Так, це один з слабких моментів моєї професійної кар'єри, що я постійно працював в Університеті Утрехта – значно краще, коли ти час від часу змінюєш університети та відкриваєш нові речі, які сприяють професійному вдосконаленню. Звичайно, я проходив стажування та здійснював дослідницькі поїздки до інших університетів, але працював переважно в Університеті Утрехта. Коли в 1994 році я почав працювати в нашому Центрі викладання та навчання, ми мали дуже погані результати оцінки якості викладання студентами. Ця низька якість університетських курсів була головною причиною залучення мене до цієї роботи. Отже, я вже більше 20 років допомагаю керівництву нашого університету підвищувати якість освіти – колись вона була досить низькою, а зараз, за підсумками всіх досліджень, Університет Утрехту є найкращим у країні з точки зору як навчальної, так і дослідницької діяльності. Звичайно, це довгий та складний шлях, який не можна пройти лише за кілька років. І наявність дуже хорошої системи внутрішньої оцінки якості вищої освіти, яку ми маємо зараз, це не лише моя заслуга, це внесок багатьох людей, які її створювали.

Перш за все, ми започаткували для кожної з навчальних програм спеціальні комісії з числа експертів, які б оцінювали їх. Так, цілком несподівано, десь за місяць, ми повідомляли викладачам, що вони будуть проходити щось на кшталт акредитаційної перевірки. При цьому акцент робився на можливості обговорити питання якості освітніх програм та шляхів їх покращення. Ми також започаткували спеціальний курс для освітніх лідерів, під час якого директори освітніх програм впродовж півтора року на кожному шостому тижні зустрічалися разом десь за містом, в готелі й впродовж 24 годин слухали лекції та розробляли спільні проекти, пов'язані з їх професійною діяльністю. Також ми організували на-

¹ Utrecht University – <https://www.uu.nl/en>

вчальні візити до інших університетів в інших країнах. Подібні заходи, націлені на професійний розвиток, як на мене, є навіть більш важливими, аніж розробка формальних моделей внутрішньої оцінки якості, але робота по цім двом напрямкам повинна йти паралельно. Адже лише в процесі професійного розвитку виникає можливість зрозуміти, якою повинна бути якість освіти та як її виміряти.

Так, ми досліджувати причини невдоволення студентів якістю освіти, почавши з дуже детальної інспекції результатів навчання. Для цього ми розробили так звані картки оцінки внутрішньої якості, завдяки яким відслідковували кількість студентів, яка успішно пройшла чи, навпаки, не змогла пройти курс, їхні думки стосовно причин цього та інші подібні речі. Згодом, кожного року директори курсів зустрічалися з деканом та детально обговорювали результати оцінювання. Це деякі приклади того, що ми започаткували для розвитку внутрішньої системи оцінки якості.

Впродовж останніх десятиліть впливовим інструментом оцінки університетської діяльності стали рейтинги. Як на Вашу думку, чи можна розглядати рейтинги як альтернативний механізм оцінки якості університетської освіти?

Це, безумовно, далеко не найкращий механізм оцінки якості. В Нідерландах ми маємо систему акредитації, в рамках якої група зовнішніх експертів приїждить до університету й оцінює його навчальні та дослідницькі програми. І це є значно важливішим, аніж рейтинги, адже процес акредитації розпочинається з самооцінки, а потім є можливість обговорити результати цієї самооцінки з фахівцями та разом зрозуміти, як покращити ситуацію вдосконалити якість освіти. Через п'ять років ці експерти знову відвідують університет та оцінюють, наскільки ви скористалися результатами попереднього візиту.

Університетські рейтинги ж повністю залежать від власних індикаторів. Так, згідно з результатами Шанхайського рейтингу¹, Університет Утрехту є постійно найкращим в Нідерландах. Тож ми є найкращим університетом власної країни, десятим університетом в Європі та 56-м в світі². Коли я вітаю наших нових студентів, то говорю: «Ви вступили до найкращого університету Нідерландів. Але чому він вважається найкращим? На підставі яких критеріїв шанхайські дослідники вважають його найкращим? Ви вважаєте, що це базується на якості викладання? Ні! Це базується на кількості публікацій та індексі цитування, а також,

¹ Academic Ranking of World Universities – <http://www.shanghairanking.com/index.html>

² За результатами 2016 року Університет Утрехту суттєво погіршив власні результати в Шанхайському рейтингу та опинився на 65-й позиції – <http://www.shanghairanking.com/World-University-Rankings/Utrecht-University.html>

що є дуже важливим, на кількості живих Нобелівських лауреатів. Тут, в Утрехті, ми маємо одного такого лауреата, а в Лейдені їхній єдиний лауреат вже в могилі. І це є однією з причин, чому Утрехт є кращим, аніж Лейден!» Тому особисто я не вважаю рейтинги важливим механізмом оцінки якості освіти. Звичайно, якщо вони будуть спиратись на вірні критерії, це сприятиме розвитку університетів, але, повторюю, з точки зору підвищення якості університетської освіти акредитація є значно більш важливим механізмом.

Ви є президентом Європейської асоціації дослідників освіти. Як Ви досягли цієї поважної позиції? Також буду вдячним, якщо Ви розкажете про основні напрямки діяльності Асоціації та її плани на майбутнє.

Європейська асоціація дослідників освіти складається з національних асоціацій. Як президент Нідерландської асоціації, я став членом ради EERA й на цій позиції почав намагатися щось зробити. Тобто я був трохи більш активним, аніж інші. Тоді мені запропонували бути відповідальним за фінанси Асоціації, і я успішно впорався з цим завданням. Наступною пропозицією колег було зайняти посаду президента Асоціації, і саме ці обов'язки я виконую зараз. Як я досяг цієї позиції? Я брав на себе зобов'язання й виконував їх. Крім того, президент Асоціації дослідників освіти повинен бути авторитетним дослідником освіти.

Стосовно основних напрямків діяльності – це підтримка дієвої мережі дослідників, проведення конференцій та інших заходів. Стосовно планів на майбутнє, основна складова нашої стратегії – це збільшення можливостей для публікацій робіт наших членів. В останні роки ми намагаємось впливати відповідним чином на Європейську комісію. На жаль, дослідження в галузі освіти не увійшли в Горизонт 2020, але ми продовжуємо намагатися відстоювати власні інтереси в Брюсселі, співпрацюючи з іншими асоціаціями в галузі соціальних і гуманітарних дисциплін. Ми демонструємо власні успіхи керівництву Європейського союзу й постійно продовжуємо працювати в цьому напрямку.

Ми маємо журнал, де можуть публікуватися члени нашої Асоціації. Я хотів би мати більше журналів, де наші колеги могли б надрукувати результати власних досліджень. Також я вважаю, що ми повинні бути відкритими й приймати до Асоціації нових членів з усієї Європи. Впродовж останніх п'яти років ми працювали над цим питанням, і те, що Українська асоціація дослідників освіти є кандидатом на членство в EERA, є результатом цієї політики.

За час моєї роботи в раді EERA ми залучили, щонайменше, 12 нових членів. У нас є карта Європи, де білими плямами помічені країни, де немає наших членів. Зараз таких плям практично не залишилось. Ми

намагаємося надавати додаткові можливості для участі в наших заходах представникам країн з низьким рівнем доходів, але я розумію, що для представників країн Східної Європи навіть за такою підтримки брати участь в наших заходах надто дорого.

Чи маєте Ви досвід співпраці з іншими пострадянськими країнами? Які Ваші враження від української системи університетської освіти?

Я бував лише у Вірменії, але це не було пов'язане з моєю роботою в EERA. Там я був членом команди, яка проводила акредитацію. Мені важко сказати, наскільки можна порівнювати Україну та Вірменію. Стосовно рівня інтернаціоналізації, на мою думку, ви випереджаєте їх. В цілому ж, мені зараз важко охарактеризувати систему університетської освіти вашої країни.

Закінчуючи це інтерв'ю, що б Ви хотіли сказати членам Української асоціації дослідників освіти та іншим нашим науковцям?

Ви зробили дуже гарну роботу. Українська асоціація дослідників освіти активно працює в міжнародній галузі, дотримуючись високих якісних стандартів у своїй роботі, проводить конференції та семінари. Можна стверджувати, що ви відбулись як асоціація. Свідченням вашого успіху може бути те, що ви отримали фінансову підтримку США для проведення цієї школи. Думаю, ви можете також розрахувати на підтримку ЄС, так що варто подумати, як далі розвивати співпрацю з університетами та організаціями в інших країнах Європи.

Тео Вуббельс, Сергей Курбатов. Качество высшего образования и современные исследования в этой области

В своєму ексклюзивному інтерв'ю нашому журналу президент Європейської асоціації дослідників освіти (EERA), професор Університету Утрехта Тео Вуббельс розповідає про своє професійне становлення як спеціаліста в області освітніх досліджень. Він детально аналізує процес становлення і розвитку внутрішньої системи оцінки якості вищої освіти Утрехтського університету, яка дозволила цьому університету стати одним з лідерів європейського і глобального освітнього простору. В частині, професор Вуббельс робить акцент на тому, що система оцінки якості вищої освіти не повинна зводитися лише до пошуку формалізованих індикаторів, а повинна включати в себе створення умов для професійного розвитку і активізації діалогу викладачів і студентів. Тео Вуббельс розкриває основні напрями діяльності Європейської асоціації дослідників освіти (EERA) і можливості, які вона надає для дослідників членів цієї асоціації, а також ділиться враженнями від співпраці з українськими колегами.

***Ключові слова:* освітні дослідження, внутрішня система оцінки якості вищої освіти, освітні програми,**

профессиональное развитие, университетские рейтинги, международное сотрудничество.

Theo Wubbels, Sergiy Kurbatov. Quality of Higher Education and Current Researches in This Area

In his exclusive interview for our journal the President of the European Educational Research Association (EERA), Professor of Education at Utrecht University Theo Wubbels told about his professional development as an expert in the area of educational researches. He analyzed the process of establishing and further development of the internal quality assurance system at Utrecht University, which helps this university to be a leader in European and global academic space. For example, Professor Wubbels specially stressed the point, that system of quality assurance in higher education could not be reduced only to the formal mechanisms of assessment, but need to include the possibilities for professional development and intensive dialogue between teachers and students. Theo Wubbels discussed the main activities of the European Educational Research Association (EERA) and the possibilities for researchers, which membership in this association provides. He also shared his impressions from cooperation with Ukrainian colleagues.

Key words: *educational researches, internal system of quality assurance of university education, educational programs, professional development, university rankings, international cooperation.*

Тео Вубельс, президент Європейської асоціації дослідників освіти (EERA), професор Університету Утрехту (Нідерланди).

E-mail: T.Wubbels@uu.nl

Theo Wubbels, president of the European Educational Research Association (EERA), professor of education at Utrecht University (Netherlands)

E-mail: T.Wubbels@uu.nl

Сергій Курбатов, доктор філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділом лідерства та інституційного розвитку вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України та асоційований науковий співробітник Центру російських та євразійських досліджень Університету Уппсали, Швеція

E-mail: sergiy.kurbatov@gmail.com

Sergiy Kurbatov, PhD, Head of Department of Leadership and Institutional Development, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine and affiliated researcher, Centre for Russian and Eurasian Studies, University of Uppsala, Sweden

E-mail: sergiy.kurbatov@gmail.com